

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВИЙ КОНТРОЛЬ В ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ

Мазуркевич Л.О., Чубучна О.В.

Автомобільно-дорожній інститут Донецького національного технічного університету

У статті розглядається система модульно-рейтингового контролю в особистісно-орієнтованому навчанні, яка дозволяє студентові розвивати свою особистість, проявити свої здібності. В світі Болонського процесу ця система набуває певної актуальності.

В умовах ринкової економіки до випускника вищого навчального закладу висуваються підвищені вимоги. Сучасне виробництво вимагає від молодого спеціаліста вміння швидко реагувати на зміни у виробничому процесі, швидко приймати відповідні рішення, бути відповідальним і достатньо самостійним, вміти творчо підходити до розв'язання виробничих завдань. У світлі Болонського процесу національна програма розвитку освіти покликана створити такі умови, щоб перейти від орієнтації на засвоєння студентами певної суми знань традиційними засобами до створення механізмів для розвитку природних здібностей молоді, вироблення вміння самостійно приймати оптимальні рішення в предметно-практичній і духовно-теоретичній сферах.

Значні можливості у вирішенні задачі якісного підвищення успішності студентів, зміни їх психологічної установки на технологію навчання має використання модульно-рейтингової системи занять, побудованих на принципах особистісно-орієнтованого навчання, що дозволяє уникнути недоліків традиційної системи.

Особистісно-орієнтоване навчання є таким типом навчально-освітнього процесу, в якому особистість студента і особистість викладача виступають його суб'єктами, а метою освіти є розвиток особистості студента, його індивідуальності та неповторності. В процесі навчання враховуються ціннісні орієнтації студента і його переконання, на основі яких формується його внутрішня модель світу. Відносини «викладач-студент» побудовані на принципах співпраці і свободи вибору [1].

Особистісно-орієнтоване навчання слід розглядати у зв'язку з використанням таких категорій як індивід, індивідуальність (або індивідуальний підхід), особистість.

В історичному аспекті виникнення особистісно-орієнтованої навчальної парадигми вперше пов'язується з педагогічною системою видатного чеського педагога Я.А. Коменського [2]. У вітчизняній педагогіці ця проблематика бере початок з робіт К.Д. Ушинського.

В 90-ті роки ХХ століття термін «особистісно-орієнтоване навчання» входить в педагогічну лексику як інтуїтивне відокремлення існуючих вже

підходів і способів індивідуалізації в процесі навчання від нових, що тільки народжуються, принципів розвитку особистості в навчальному процесі.

В сучасній педагогіці найбільш переконливо методологія особистісно-орієнтованого навчання розроблена І.С. Якіманською [3]. В її розумінні визнання студента (учня) головною діючою фігурою усього освітнього процесу і є особистісно-орієнтована педагогіка. В концепції І.С. Якіманської метою особистісно-орієнтованого навчання є створення необхідних умов (соціальних, педагогічних) для розкриття і подальшого цілеспрямованого розвитку індивідуально-особистісних рис молоді людини, їх перетворення в соціально значимі форми поведінки, що адекватні виробленим суспільством соціокультурним нормам. Вона вводить достатньо повну класифікацію моделей особистісно-орієнтованого навчання, умовно розподіляючи їх на три основні: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну, психологічну.

У розробці особистісно-орієнтованого навчання сьогодні виділяють два підходи: особистісно-культурологічний, науково-теоретичні основи якого розробила О.В. Бондаревська [4], і суб'єктно-особистісний, що розроблений І.С. Якіманською. Ці два підходи не протистоять один одному, а можуть взаємно доповнюватися.

Найбільш перспективним і новим вважається суб'єктно-особистісний підхід будови моделі особистісно-орієнтованого навчання. Саме цей підхід враховує використання модульного принципу в навчанні.

Модульно-рейтингова система занять є організаційно-методичною формою навчання, яка передбачає вивчення матеріалу за принципом модульності з наступним рейтинговим підсумовуванням опорних оцінок. Тривалість модуля дає змогу повністю реалізувати всі психолого-педагогічні складові циклу засвоєння знань на основі самостійного вибору студентом форм і часу. Модульна технологія навчання вимагає активізації методів навчання, використання нових ідей, практики, критичного переосмислення традиційного досвіду викладання.

Модульний принцип дає змогу скласти реальну програму засвоєння визначених теоретичних знань, практичних навичок і вмінь з використанням випереджувального вивчення теоретичних знань та доцільним перерозподілом часу щодо засвоєння теоретичних знань, формування практичних навичок і творчих вмінь.

За принципом модульного навчання оптимізується розвиваючий вплив засвоєних знань. Принцип модульності допомагає підвищити рівень диференційованого навчання, яке і враховує індивідуальні особливості студентів, тобто має особистісно-орієнтовану спрямованість навчання. Крім цього, засобами структурування змісту навчального матеріалу, добром відповідних до типологічних особливостей студентів форм, прийомів і методів навчання здійснюється оптимальний інтелектуальний розвиток кожного студента.

Вивчення розділів, які входять у модуль, його періодична задача

спонукає студентів систематично засвоювати навчальний матеріал протягом семестру, привчає їх до дисциплінованості і систематичного виконання різних видів завдань. При цьому передбачається логічний взаємозв'язок і наступність модулів, що дає можливість сформувати у студентів цілісне сприйняття, повне і якісне засвоєння навчального матеріалу відповідного предмета.

Наприклад, програма дисципліни «Основи економічної теорії» розбита на 4 модулі: загальні засади економічного розвитку; загальні основи ринку; економічне зростання і соціально-економічний прогрес; формування і розвиток світового господарства. Кожний модуль починається оглядово-установчою лекцією, де визначаються основні блоки модуля, теми практичних занять, самостійна робота студентів. Обговорюється можливість реалізації права студентів скласти відповідний матеріал модуля достроково за їх власним бажанням. Після закінчення кожного блоку студенти виконують тестові завдання, які оцінюються відповідними балами. Рівень підготовки студента з кожного модуля визначається сумою балів, які студент набрав за кожний блок модуля.

В якості стимулювання і заохочування студентів до навчання розрахована система додаткових балів: за відвідування занять без пропусків, за участь у предметній вузівській або загальноукраїнських міжвузівських олімпіадах, конференціях тощо.

Модульно-блочний принцип вивчення дисципліни з рейтинговою системою оцінки знань з урахуванням принципу особистісно-орієнтованого навчання передбачає звільнення студентів від іспиту в період сесії і отримання ними автоматично відповідних оцінок. Але студент має право і відмовитися від запропонованої оцінки, претендувати на її підвищення на іспиті.

Більшість сучасних існуючих освітніх технологій є зовнішньо орієнтованими відносно суб'єктного досвіду студента. У вітчизняній педагогіці і педагогічній психології дидактика історично будувалась на основі підходів Л.С. Виготського, які базувалися на ідеї передачі знань, умінь і навичок за принципом “зовнішньо до внутрішнього”. Головним у зовнішньо орієнтованої дидактиці є знання, уміння та навички. Кінцеві результати навчання і за сучасних умов виявляються у знаннях, уміннях та навичках, але за умов особистісно-орієнтованого навчання центром нової дидактики повинен стати розвиток здібностей і пізнавальних стратегій, ціннісних орієнтацій, особистісних смислів і я-концепції.

Вибір нової культури освіти, на наш погляд, передбачає усвідомлену системну реорганізацію усього процесу навчання.

Першим компонентом такої реорганізації виступає особистість самого вчителя. Змінюється позиція не лише до себе, а й до студента. Педагог виступає не тільки носієм предметно-дисциплінарних знань, інформації, зберігачем норм і традицій, а й помічником становлення і розвитку студента, який поважає в ньому особистість незалежно від міри його усвідомлення знань, від міри його розуміння або нерозуміння.

Змінюється характер управління, впливу на студента. Позиція авторитарної влади, право старшого і сильного втрачаються, взамін цього затверджується позиція демократичних взаємовпливів, співробітництва, допомоги, натхнення, уваги до позиції і ініціативи студента, до зростання його особистості. В цей момент передбачається і зміна позиції студента, яка центрується не на результатах засвоєння знань і отриманні оцінки, а на активній взаємодії з викладачем та іншими студентами.

Другий компонент – це зміна функції і будови знань, які засвоюються, способів організації їх засвоєння. Процес засвоєння знань вже не може носити характер рутинного завчання, репродукції, а організується в різноманітних формах пошукової, конструктивної розумової діяльності як продуктивний творчий процес.

Третім компонентом виступає наполегливе висування на перший план соціальної природи будь-якого вчення і розвитку особистості, з чим пов'язана орієнтація не на індивідуальні, а на групові форми навчання, спільну діяльність, на різноманітність форм взаємодії, взаємин і спілкування, на природне виховання індивідуальності з “колективного суб'єкта”.

Четвертим компонентом є відмова від репресивної, деструктивної ролі контролю і оцінок, зміна критеріїв оцінювання ефективності навчання і виховання. Перш за все це відмова від оцінки, яка переважно фіксує досягнуту студентом відповідність заданому зразку дії і поведінки, коли карається будь-яке відхилення від зразку. Оцінка “за зразок”, за відповідність здатна культивувати лише конформізм, відсутність індивідуальності. Крім цього, контроль, оцінка, право на які безроздільно належить викладачу, не формують адекватних самоусвідомлення і самооцінки, без чого у студентів не створюються внутрішня свобода і психологічна стійкість в ситуаціях, які вимагають самоактуалізації і ініціативи.

Таким чином, перехід до особистісно-орієнтованого навчання з модульно-рейтинговою системою занять вважається за сучасних умов доцільним, хоча і передбачає певні труднощі у реорганізації освітнього процесу в цілому і певної перебудови психології викладачів і студентів.

Перелік посилань

1. Плигин А.А. Организационно-педагогические основы личностно-ориентированной технологии образования в современных условиях: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук: (13.00.01) / Институт Общего образования. – М., 1997. – 21 с.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 1, 656 с.
3. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе. – М.: Сентябрь, 2000. – 176 с.
4. Бондаревская Е.В. Концепции личностно-ориентированного образования и целостная педагогическая теория. // Школа духовности. – 1999. - №5. – С. 41-66.